

Historický pramen jako součást beletrie

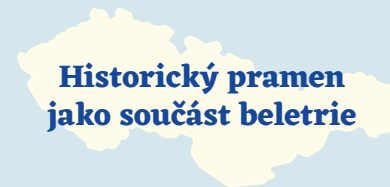
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

multikulturní
centrum
praha

Přečtěte si ukázkou z knihy Vyhnaní Gerty Schnirch od Kateřiny Tučkové. V knize autorka popisuje osudy dívky z česko-německé rodiny za druhé světové války. Ukázka pochází z druhé poloviny knihy.

Děj z ukázky převyprávějte spolužákům. Můžete se držet následujících bodů.

1. V jakém městě se příběh odehrává?
2. Kdy se děj odehrává?
3. Jaký dokument jí přinesl domovník? Čeho se Gerta obává, že ji a její dceru Barboru čeká?
4. Jaké národnosti je Gerta?
5. Jak Gerta popisuje postoj české společnosti vůči Němcům?

UKÁZKA

O AUTORCE

XVIII

Sotva Gerta přišla toho předposledního květnového dne večer po úmorné práci domů, věděla, že se něco děje. Čekala každý den a zrovna tento, plný šumu na ulicích, gard postávajících na rozích, dvojic členů policie procházejících Bratislavskou ulicí, nasvědčoval, že už už se musí něco stát. Už se musely splnit prognózy vystrašených sousedek, už se musely prolomit hráze obav jich všech, kteří na rukávech nosili bílou pásku s velkým černým N. Viselo to ve vzduchu a nabývalo na obrysech s každou další zprávou o zmizení souseda nebo známého známých, s každou další hlášenou dobrovolnou smrtí, s každou další popravou...

Doma se zavřela v kuchyni a chystala se připravit mléko Barboře. Pak zaslechla dusot těžkých bot po celém domě, klepání, výkřiky. V té chvíli věděla hned, že už je to tady, to, co se vzedmulo v hrudích těch čecháčků na Rathausplatz, co ten nový buditel, který to tu celé prosrál a sám utekl do Londýna, nasliboval. Někdo klepal na její dveře a Gerta věděla, že ji dohnaly jeho výhrůžky a sliby.

Otevřela a za dveřmi stál domovník. V ruce třímал papír, kterým jí zamával přímo před nosem. Gerta na něj pomalu zaostřila. **Vyhláška... Němci bydlící v obvodu města Brna, a to ženy a děti, dále muži pod 14 let a nad 60 let a muži práce neschopní, buďtež z města vyvedeni. Tyto osoby mohou si vzít s sebou věci, co unesou, nikoliv však klenoty a vkladní knížky... dnes, 30. května 1945 o 21. hodině...** dál nečetla. Domovník svěsil ruku s papírem, okamžik rozpačitě stál a díval se přímo do Gertiných široce rozevřených očí, pomalu mu klesla brada, jako by chtěl vyslovit dlouhé á, ale pak chraplavým hlasem řekl: – Jinak to nejde, otočil se a seběhl dolů po schodech, ani se už neohlédl.

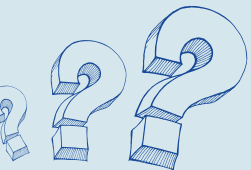
Gerta za ním pomalu zavřela dveře a zhroutil se po jejich vnitřní straně dolů, do dřepu. Hlavou jí znovu bleskla slova, která před dvěma týdny slétala z balkónu Nové radnice do rozbouřeného davu, i ta, která na ni v tichu kuchyně vykřičel Beneš až druhého dne, kdy si koupila noviny. Byl v ní celý jeho projev...

... Pamatujete si, jak se od jara roku 1938 na nás Hitler připravoval? Pamatujete se na to, co od roku 1934 dělal Henlein a Frank a celá jejich strana, mající ve svých řadách minimálně osmdesát procent německého lidu v Československu? Pamatujete se na ty pusté nacistické štvance proti nám na norimberském sjezdu v roce 1938? Pamatujete se, jak mi Hitler dne 26. září 1938 sprostě spílal a do veřejnosti jarmarečně vyvolával...

XIX

Tak trochu jí to přece bylo jasné už předtím, že Němcům se musí splatit stejnou mincí. Koho by to nenapadlo? Namluvili se o tom přece dost a dost. Proto taky jedni táhli jako krysy z potápějící se lodi, když už bylo jasné, že Němci válku nevyhrají. Kolik krámů a bytů zůstalo prázdných? Třeba zabraný koloniál u nich na rohu, i vila bývalého souseda ze Sterngasse Hovězákova, ze kterého se stal na začátku války Herr Hortek. Všichni takový vzali do zaječích. A proto taky Gerta zůstala. Proč by měla jít ona, která byla po matce Češka, která chodila až do války do české školy, do kurzů pana Kmenty až do poslední chvíle, co to šlo? Proč by opouštěla Janinku, Pressburger Strašse, kde vyrostla, jejich byt, ve kterém přivedla na svět Barboru, proč by odtud odcházela, když patřila mezi ty druhé, když měla svědomí čisté?

Jenže jí nenapadlo, že nebude čas vysvětlovat někomu, jak a pro co žila. Že nebude čas třídit lidi podle skutků, že zbude chvíle jen prohlédnout si kmenové listiny a rozdělit podle toho, jestli měli na lístcích D. A podle nich zkrátka měla národnost německou. Jako jiní Němci byla vystavena nenávisti, která sálala ze všech českých Brňanů, i kluků sotva odrostlých škole. Gertě naskočila husí kůže, když si vzpomněla na fanatickou vášeň těch mladíků se zatáými zuby a sevřenými pěsti, kteří vyskakovali z davu pod balkonem. Jen aby Beneš viděl, kolik odvahy a odhodlání splnit, co řekl, v nich je. Stejnou vášeň vídala i za války. Jenže teď způsobila, že se na ulicích řvalo: Smrt Němcům! Němci ven! Byla bláhová, když si myslela, že bude křičet pryč s těmi, kteří jednali proti republice! Pryč s těmi, kteří se provinili!...

Kdo je Kateřina Tučková?

Historický pramen
jako součást beletrie

Kateřina Tučková je kromě spisovatelky také historička umění a kurátorka. Knihu Vyhnání Gerty Schnirch napsala v roce 2009 a přinesla jí uznání odborníků i čtenářů, a byla to autorčina druhá kniha.

Její další knihy jsou také založené na rozsáhlém studiu materiálů a historických dokumentů. Kniha Žitkovské bohyně pojednává o historii léčitelek a bylinkářek v oblasti Bílých Karpat v období tzv. normalizace, kniha Bílá Voda, zase mapuje osudy jeptišek a jejich život a postavení v rámci církve.

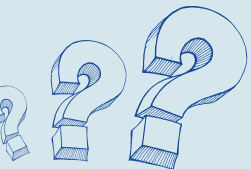

V románu Vyhnání Gerty Schnirch jsou postavy a příběh smyšlené, ale vycházejí z reálných událostí a historických dokumentů.

Z možností zaškrtněte ty historické materiály, které jsou v ukázce použity:

1. NAŘÍZENÍ O POVINNÉM NOŠENÍ BÍLÝCH PÁSEK S ČERNÝM PÍSMENEM „N“
2. NAŘÍZENÍ O VYSTĚHOVÁNÍ NĚMCŮ Z BRNA ZE 30. KVĚTNA 1945
3. PROJEV PREZIDENTA EDVARDA BENEŠE Z 12. KVĚTNA 1945 V BRNĚ
4. DEKRET O NOVÉM VLASTNICTVÍ PŮDY PRO REEMIGRANTY
5. ZPRÁVA Z POSTUPIMSKÉ KONFERENCE

Zamyslete se:

Historický pramen
jako součást beletrie

1. Proč někteří autoři pracují s archivními materiály?
2. Myslíte si, že každý historický román musí obsahovat informace z reálných historických dokumentů?
3. Jaké jsou rozdíly mezi odbornou literaturou a historickým románem?
4. Baví tě žánr historického románu? Umíš případně vyjmenovat nějaké jiné historické romány?

Nyní se proměníte ve spisovatele a spisovatelky.

Prostudujte si historické prameny. Na jejich základě vymyslete příběh a sepište jej.

V příběhu použijte informace minimálně z jednoho dokumentu. Svůj příběh představíte ve třídě.

PRAMEN 1

PRAMEN 2

PRAMEN 3

Ředitelství »Národní bezpečnostní stráž« pro okres opavský.

Čís. Pr. -1.

Dne 28. května 1945.

VYHLÁŠKA

Narizují s okamžitou platností, aby všechny osoby německé národnosti ve stáří od 6 let nosily toto označení:

Bílý kruh v průměru 15 cm a v něm z černého plátna našité „N“ v síle 2 cm, jehož okraje jsou 1 cm od obvodu kruhu. Toto označení nosí se na levé straně prsou.

Němci, kteří byli organisováni ve straně **NSDAP, v SA, SS, NSV, NSF, NSKK, Hitlerjugend** nebo **v jiných složkách NSDAP** musí nositi tentýž znak ještě na zádech (tedy dva, jeden na prsou, druhý na zádech).

Všem Němcům se zakazuje jízda dopravními prostředky, návštěva veřejných a zábavních místností a sadů. Vycházeti z bytu po 20. hod. je všem Němcům zakázáno!

Při setkání ruského nebo čsl. důstojníka musí Němci smeknout klobouk nebo čepici a v připraveném postoji prejtí.

Návštěva obchodů se povoluje toliko **jednu hodinu před uzavřením.**

Odznaky podle nařízeného vzoru musí si každý Němec sám poříditi.

Neuposlechnutí shora uvedených příkazů je trestné. Trestný je rovněž každý občan jiné národnosti, který jakýmkoliv způsobem bude Němcům nadřizovati nebo jim pomáhati.

Rakouští příslušníci podléhají ustanovením této vyhlášky jen pokud byli organisováni ve straně NSDAP, SA, SS, NSV, NSF, NSKK, Hitlerjugend nebo v jiných složkách NSDAP.

Z povinnosti nositi označení pro Němce (N v kruhu) jsou vyňati a ostatním omezením, týkajících se osob německé národnosti, nepodléhají Němci, jež byli vězněni pro své protinacistické smýšlení a mají o tom doklady.

Osvobození mohou býti:

1. Němci, kteří byli v době okupace protinacisticky činní, pokud se mohou vykáhati doklady o své činnosti.
2. Němci, žijící ve smíšeném manželství (s Čechem, Českou, Slovákem, Slovenkou, Židem, Židovkou) pokud nebyli organisováni ve straně NSDAP, SA, SS, NSV, NSF, NSKK, Hitlerjugend nebo v jiných složkách NSDAP a pokud druhý manžel nespolupracoval s Němci.
3. Děti a schovanci, kteří v době, kdy se rozhodovalo o jejich příslušnosti nepřekročili 21. rok věku a kteří žijí ve společné domácnosti s českými nebo židovskými rodiči (osvojiteli, pěstouny) případně s rodičem (osvojitelem, pěstounem), který je Čechem, Slovákem nebo Židem.

Žádosti o osvobození se podávají u místních Národních výborů příp. správních komisí.

Tímto se ruší dřívější vyhláška týkající se osob německé národnosti.

N

Ředitel »Národní bezpečnostní stráž« pro Opavsko:

Dr. Miloš Bahenský v. r.

OSIDLOVACÍ ÚRAD V PRAZE

LEGITIMACE evid. č. **053624**
Platí jen s úřed. průkazem totožnosti, opatřeným podobenkou.

Jméno: Blaschka Emilie
narozen(a) dne 10.1.1902
bytem v Chotěvice č. 40
pol. okres: Vrchlabí
zaměstnán u firmy:
Krkonošské papírny
v závodě: v Hostinném
pol. okres: Vrchlabí
je vyňat(a) ve smyslu směrnic ministerstva vnitra
č. j. B 300/1990-45 z odsunu Němců z ČSR, pokud
je zaměstnán(a) u jmenované firmy, nebo se svo-
lením okr. úř. ochr. práce v jiném důležitém podniku
(v průmyslu podnik skupiny A).

Vynětí z odsunu se vztahuje též na tyto jeho (její) rodinné příslušníky:

Jméno	Rod. poměr	Rok nar.	Zaměstnání	Bydliště
Josef	manžel	1898	dělník	Chotěvice
Reinhard	syn	1939	--	"
A.Plischková	matka	1877	p.nesch.	"

<p>Zaměstnavatel: KRKONOŠSKÉ PAPIRNY NÁRODNÍ PODNIK Ústředna HOSTINNÉ</p> <p><i>[Podpis]</i> Razítko a podpis.</p>	<p>Závodní rada:</p> <p>KRKONOŠSKÉ PAPIRNY závod I. HOSTINNÉ.</p> <p>Razítko a podpis.</p>	<p>Ministerstvo vnitra:</p> <p><i>[Podpis]</i></p> <p>15. VII. 1948</p>
---	---	--

1945, 24. srpna, Svitavy. – Přehledná zpráva Karla Jirouška, předsedy ONV Moravská Třebová – expozitury pro oblast Svitavy, pro MV o řešení německé otázky na Svitavsku v době od 12. května do 23. srpna 1945

7) Označení Němců

V prvních dnech jsme Němce označili bílými páskami. Rudá armáda a zvláště ruský velitel města byl proti tomu a Rusové pásky Němcům strhávali. Přiklonili jsme se tedy k názoru, že nebudeme označovat Němce z těchto důvodů:

- 1) označení (je) hanlivé, člověka nedůstojné, napodobení nacistického vzoru
- 2) označení dosahuje opačného účelu: budí hrdost Němců a vědomí sounáležitosti
- 3) pro české obyvatelstvo je označení nepříjemné, již z toho důvodu, že si v městě s velikým počtem obyvatelstva německého připadá jako v koncentračním táboře.

Přesto však volání určitých radikálních vrstev bylo tak mocné, že št. ktp. Brauner, když se ujal bezp. referátu, jako první opatření zavedl označení Němců písmenem N v bílém čtverci na prsou. Až na nepatrné výjimky nebudí toto opatření nějaké všeobecné uspokojení.

8) Omezení pro Němce

Němci smí býti na ulicích jen do 9. hod. večerní. Opatření učiněno z důvodů bezpečnostních. Nákup mohou obstarávat kdykoliv, protože při jejich množství by se tvořily dlouhé fronty. Do zábav, přednášek a některých podniků nemají přístupu.

9) Vystavování legitimací

Poněvadž kartotéky zdejšího obyvatelstva jsou zničeny – a teprve postupně přicházíme na některé, které mají cenu, bylo za účelem registrace a pouliční kontroly zavedeno

- a) vydávání prozatímních legitimací pro Čechy platných jen pro oblast Svitavy; hlavně pro ty, kteří své dokumenty ztratili
- b) vydávání antifašistických legitimací
- c) vydávání legitimací pro členy a zaměstnance správních komisí, protože „mnoho“ individuí označených páskami se vydávalo neprávem za členy správní komise a na jejich účet páchalo nepravosti.

Po zřízení úřadu pro Němce bylo zavedeno:

- d) vydávání vynětí z opatření proti Němcům (podle brněnského vzoru). „Za“ tím účelem zřízeny 5členné komise.
 - a) pro vydávání českých legitimací
 - b) pro vydávání antifašistických legitimací
 - c) pro vydávání vynětí z opatření proti Němcům

Místo pro tvůj příběh

**Historický pramen
jako součást beletrie**

Zreflektujte svůj příběh a příběh ostatních spolužáků a spolužaček a odpovězte na otázky:

1. Jak jste postupovali při psaní/tvorbě příběhu?
2. Která část tvorby byla pro vás nejsnadnější a která nejtěžší?
3. Lišily se příběhy, které jste napsali? Proč?

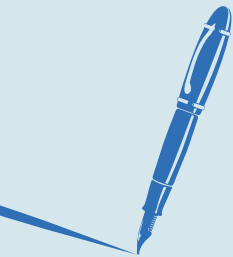
Konec hodiny

Historický pramen
jako součást beletrie

Test

Líbila se ti hodina?

Test

Historický pramen
jako součást beletrie

1. Knihu Vyhnání Gerty Schnirch napsala:

- A) Kateřina Tučková
- B) Božena Němcová
- C) Radka Denemarková

2. Hlavní hrdinka knihy Vyhnání Gerty Schnirch je německé národnosti:

- A) Ano
- B) Ne

1. Úvodní fotografie: Obálka knihy Vyhnání Gerty Schnirch. Brno: Host, 2010. Autor obálky: Martin Pecina.
2. Kateřina Tučková: Vyhnání Gerty Schnirch. Brno: Host, 2010, str. 75–82.
3. Pramen 1: Fond: Sběrka dokumentačního materiálu Státního okresního archivu Opava , číslo pomůcky: 960, inventární číslo: CZ227205010//1062//1/1/1/2//4, karton 7/4. Nařízení a vyhlášky úřadů politické správy, hospodářských, sociálních, bezpečnostních a vojenských o... Časový rozsah: 1945–1948.
4. Pramen 2: Legitimace o vynětí z odsunu, evidenční číslo 053624, na jméno: Emilie Blaschka a rodinní příslušníci. Muzeum Podkrkonoší v Trutnově. inventární číslo AR/68. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/3763112?> [06-06-2022]
5. Pramen 3: Adrian von Arburg, Tomáš Staněk (ed.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů, 2. díl. Středokluky: Susa, 2011, str. 796.